पुणे विद्यापीठ
शैक्षणिक वर्ष २००८ पासून पुढे
एम.ए. (मराठी) अभ्यासक्रम

प्रास्ताविक :

एम.ए. ला येणा—या विद्यार्थ्यांचा बी. ए. पातळीवरील — विशेषत: विशेषस्तराच्या पातळीवरील मराठीचा अभ्यास झालेला असतो. त्यांच्या या पूर्वज्ञानाचा विचार करता भारतीय साहित्यशास्त्र, प्राथमिक पातळीवरील भाषाविज्ञान, साहित्यकृतीचा संहितानिष्ठ अभ्यास या विषयाशी तो परिचित असतो. वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना त्याला माहित नसली तरी वाङ्मय प्रकारांशी त्याची तोंड ओळख झालेली असते. समकालीन वाङ्मय प्रवाहांची त्याला बरीचशी समज आलेली असते.

या गोष्टी लक्षात घेतल्या म्हणजे एम.ए.च्या दोन वर्षांच्या अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट पुढीलप्रमाणे ठरविता येतात.

१. विद्यार्थ्यांला आपल्या आवडीचे संशोधनाचे क्षेत्र निश्चित करता येणे.
२. मराठी भाषा आणि वाङ्मयाचे प्रगत ज्ञान होणे.
३. समकालीन वाङ्मयीन प्रवाहांचे नीट आकलन होणे.
४. वाङ्मयीन प्रश्नासंबंधी विचार करण्याची जाण येणे.
५. वाङ्मयीन आणि जीवनविषयक जाणीव प्रौढ होणे.
६. विद्यार्थ्यांच्या लेखनगुणांना उत्तेजन मिळणे.
७. चिकित्सक अभ्यासाची क्षमता वाढविणे.
८. साहित्याभ्यासाच्या संदर्भात विवेच्य विषयांची आणि त्यांच्या प्रस्तुताप्रस्तुततेची जाण निर्माण करण्यास मदत करणे अशा विषयाच्या चिकित्सेची समज वाढविणे.
९. विशिष्ट कालखंडातील साहित्याच्या व्याप्तीबद्दल जाण निर्माण होण्यास मदत करणे, अशा विषयांच्या चिकित्सेची समज वाढविणे.
१०. लेखकाच्या समग्र लेखक म्हणून अभ्यासाची समज निर्माण होण्यास मदत करणे, अशा अभ्यासाची क्षमता वाढविणे.
११. साहित्यकृतीच्या, साहित्यप्रकाराच्या तौलनिक अभ्यासाबाबत दिशा, व्याप्ती आणि मर्यादा यांची समज निर्माण होण्यास मदत करणे, अशा अभ्यासाची क्षमता वाढविणे.
१२. साहित्याविषयीच्या प्राचीन, मध्ययुगीन, आधुनिक भारतीय व पाश्चात्य विचारांबाबत समज वाढविण्यास मदत करणे. अशा विचारांचा सूक्ष्म विश्लेषक व चिकित्सक अभ्यास करण्याची क्षमता वाढविणे.
१३. साहित्याच्या व्यवच्छेदक लक्षणांबाबत विचारांची आणि वाङ्मयीन

मूल्यमापनाच्या दृष्टीची समज वाढविणे.

१४. साहित्याभ्यासाच्या संदर्भात विवेच्य विषयांची आणि त्यांच्या प्रस्तुताप्रस्तुततेची जाण निर्माण करणे.

१५. समीक्षा आणि उपयोजित समीक्षा याविषयी, उचित सनद निर्माण होण्यास मदत करणे अशा पध्दतीला समीक्षा करण्याची क्षमता वाढविणे.

१५. भाषेचे विविध व्यवहार आणि सहित्याच्या संदर्भातील भाषाव्यवहार याविषयी आकलनाची क्षमता वाढविणे.

१६. लेखन—संपादन, लेखन—विद्या, भाषांतर, रूपांतर प्रक्रियांविषयी आणि त्यासंबंधीच्या समस्यांविषयी माहिती देणे, या सर्व विषयांच्या संदर्भात—समज वाढविणे. वरील सर्व प्रकारचे लेखन करता यावे म्हणून प्रात्यक्षिके करून घेणे.

१७. एकंदरीत विद्यापारंगत (एम.ए.) या पदवीला विद्यार्थ्याने पात्र होणे.

एम.ए. च्या अभ्यासाची वरील उद्दिष्टे व विद्यार्थ्यांचा बी.ए.च्या विशेष स्तरावर झालेला अभ्यास लक्षात घेवून एम.ए.(मराठी) च्या अभ्यासक्रमाची रचना पुढीलप्रमाणे केली आहे.

१. साहित्यविचार व समीक्षाविचार
२. भाषाविज्ञान व सामाजिक भाषाविज्ञान
३. वाङ्मयप्रकारांचा अभ्यास
४. लेखकाचा विशेष अभ्यास
५. अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
६. कालखंडाचा अभ्यास

याशिवाय पुढे निर्देशिलेल्या ऐच्छिक विषयांमधून प्रत्येकवर्षी एक याप्रमाणे दोन विषयांची निवड त्यास करता येईल.

१. ग्रामीण साहित्य आणि दलित साहित्य
२. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
३. तौलनिक साहित्याभ्यास व भाषांतरमीमांसा
४. वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या
५. अलंकार, छंद आणि व्याकरण
६. सौंदर्यशास्त्र
७. लोकसाहित्य व मराठी लोकसाहित्य
८. लेखनविद्या व निबंधलेखन
९. मराठीतील वैचारिक साहित्य
१०. साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास

एम.ए. (मराठी) अभ्यासक्रम
संक्षिप्त आराखडा
(इ.स.२००८ पासून प्रारंभ होणारा अभ्यासक्रम)

सत्र १

अभ्यासपत्रिका क्र.१ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग—१

अभ्यासपत्रिका क्र.२ अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१८१८ ते १९२०)

अभ्यासपत्रिका क्र.३ भाषाविज्ञान—वर्णनात्मक

अभ्यासपत्रिका क्र.४ ऐच्छिक विषय

१. ग्रामीण साहित्य
२. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (प्रारंभ ते १८१८)
३. तौलनिक साहित्याभ्यास
४. वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या
५. अलंकार व छंद

सत्र २

अभ्यासपत्रिका क्र.१ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग—२

अभ्यासपत्रिका क्र.२ अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०ते १९६०)

अभ्यासपत्रिका क्र.३ भाषाविज्ञान—सामाजिक

अभ्यासपत्रिका क्र.४ ऐच्छिक

१. दलित साहित्य
२. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (१८१८ ते १९६०)
३. भाषांतर मीमांसा
४. वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या भाग:२
५. व्याकरण

पुणे विद्यापीठ
शैक्षणिक वर्ष २००८ पासून पुढील वर्षासाठी
(जून २००८ पासून)
पदव्युत्तर (भाग—१)

अभ्यासपत्रिका क्रमांक—१ : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी
अभ्यासक्रमाचा आराखडा

अभ्यासक्रमाची उदिदष्टे :

१. विविध स्तरावरील भाषिक कौशल्ये व क्षमता विकसित करणे.
२. भाषाव्यवहाराचे औपचारिक आणि अनौपचारिक क्षेत्रनिहाय स्वरूप समजावून देणे.
३. व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी भाषिक कौशल्ये आत्मसात करणे.
४. प्रसार माध्यमांचे स्वरूप व त्यासाठी आवश्यक असलेल्या भाषाव्यवहाराचे स्वरुप समजावून देणे.
५. वाङ्मयीन व्यवहार व प्रकाशन व्यवसायाचे स्वरूप समजावून देणे.
६. शुध्दलेखन व मुद्रितशोधन या संकल्पना समजावून देणे व त्यांचा प्रत्यक्ष उपयोजना करता येणे.
७. मुलाखत लेखनाची तंत्रे व कौशल्ये यांचा वापर करता येणे.
८. अर्जलेखन व पत्रलेखनाचा व्यावहारिक वापर करता येणे.
९. भाषांतर आणि अनुवादप्रक्रिया यांची तात्त्विक व व्यावहारिक माहिती देणे.
१०. निवेदन कौशल्याची तात्त्विक व व्यावहारिक माहिती देणे.
११. जनसंपर्क कौशल्याची आवश्यकता समजावून देवून वापराची तंत्रे अंगीकृत करणे.

सत्र १	अभ्यासपत्रिका क्र.१	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग—१
	अभ्यासपत्रिका क्र.२	अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१८१८ ते १९२०)
	अभ्यासपत्रिका क्र.३	भाषाविज्ञान—वर्णनात्मक
	अभ्यासपत्रिका क्र.४	ऐच्छिक १. ग्रामीण साहित्य २. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (प्रारंभ ते १८१८) ३. तौलनिक साहित्याभ्यास ४. वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या ५. अलंकार व छंद

सत्र १ अभ्यासपत्रिका १

व्यावहारिक मराठी व उपयोजित मराठी भाग १

घटक : १ **शुध्दलेखन व मुद्रितशोधन**

अ. शुध्दलेखनाची संकल्पना

शुध्दलेखनाची आवश्यकता

शुध्दलेखनाचे नियम

दिलेला उतारा शुध्द करून लिहिणे.

ब. मुद्रितशोधनाची आवश्यकता

मुद्रितशोधनाची संकल्पना आणि स्वरूप

मुद्रितशोधनाच्या खुणा (चिन्हे) आणि त्यांचा वापर

दिलेल्या उता—याचे खुणांच्या साहायाने मुद्रितशोधन करणे.

घटक : २ **वाङ्मयीन व्यवहार व प्रकाशन व्यवसाय**

अ. विविध साहित्यसंस्था व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य.

साहित्यसंस्था व त्यांची मुखपत्रे

साहित्यसंस्थांकडून आयोजित केली जाणारी साहित्यसंमेलने

ब. वाङ्मयीन नियतकालिके व अनियतकालिके

नियतकालिके, दिवाळीअंक, विशेषांक, स्मरणिका इत्यादींचे संपादन.

क. प्रकाशन संस्था

पुस्तक प्रकाशन

प्रकाशन व्यवसाय

संहिता निवड

ग्रंथमांडणी (मांडणी व सजावट, मुखपृष्ठ,मलपृष्ठ,बांधणी इत्यादी),

जाहिरात आणि वितरण

घटक : ३ **मुलाखत**

मुलाखतीचे स्वरूप, तंत्र व कौशल्ये

मुलाखतीचे प्रकार : माध्यमनिहाय मुलाखती

विषयनिहाय मुलाखती

मुलाखतीची पूर्वतयारी

मुलाखतीची प्रश्नसूची

मुलाखत लेखन

घटक : ४ **अर्जलेखन व पत्रलेखन**

अर्जाचे स्वरूप व प्रकार

पत्रलेखनाचे विविध प्रकार

प्रशासनिक पत्रव्यवहार

प्रशासनिक परिभाषा

सत्र २ : अभ्यासपत्रिका १.

व्यावहारिक मराठी व उपयोजित मराठी भाग २

घटक : ५ भाषांतर व अनुवादलेखन

भाषांतराचे स्वरूप

भाषांतराची आवश्यकता व महत्त्व

भाषांतराचे विविध प्रकार

भाषांतर, अनुवाद,भावानुवाद आणि रूपांतर यातील साम्य—भेद

इंग्रजी उता—याचे मराठीत भाषांतर करणे

हिंदी उता—याचे मराठीत भाषांतर करणे.

घटक : ६ निवेदन कौशल्य

निवेदनाचे स्वरूप

निवेदनाची आवश्यकता

निवेदनाची तंत्रे

विविध कार्यक्रमांचे आयोजन—नियोजन

विविध कार्यक्रमांचे निवेदन आणि सूत्रसंचालन (आकाशवाणी, दूरदर्शन, सांस्कृतिक कार्यक्रम, जाहीर कार्यक्रम इत्यादी)

प्रभावी निवेदनाची गुणवैशिष्टये

निवेदनाची शैली

घटक : ७ जनसंपर्क कौशल्य

जनसंपर्काचे स्वरूप व आवश्यकता

जनसंपर्क कौशल्याची तंत्रे

जनसंपर्क कौशल्याची भाषा

माहिती व जनसंपर्क अधिकारी (शासन, विद्यापीठे, शैक्षणिक संस्था, बॅका,कंपन्या इत्यादी)

घटक :८ प्रकल्पलेखन

विविध कौशल्ये व तंत्रे समजून घेणे व त्यांच्या प्रभावी उपयोजनासाठी प्रात्यक्षिक आवश्यक आहे. प्रकल्पलेखनास २० गुण असतील.

प्रकल्पलेखनासाठी नमुना सूची :

१. आकाशवाणीवरील प्रमुख कार्यक्रम

२. दूरदर्शनचे सांस्कृतिक क्षेत्रातील कार्य.

३. आकाशवाणी/दूरदर्शन/नियतकालिकासाठी प्रत्यक्ष मुलाखत घेणे.
शैक्षणिक सहल आयोजित करणे. (आकाशवाणी, दूरदर्शन, वर्तमानपत्र, प्रकाशन संस्था, कार्यालय)

संदर्भ :

१.	व्यावहारिक मराठी	पुणे विद्यापीठ प्रकाशन
२.	व्यावहारिक मराठी	डॉ.कल्याण काळे, डॉ.दत्तात्रय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
३.	व्यावहारिक मराठी	संपा. डॉ.स्नेहल तावरे स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे–३०
४.	व्यावहारिक मराठी	डॉ.लीला गोविलकर, डॉ.जयश्री पाटणकर स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे–३०
५.	व्यावहारिक मराठी	डॉ. सयाजीराजे मोकाशी,प्रा.रंजना नेमाडे शेतकरी साहित्य इर्जिक(परिषद), महाराष्ट्र
६.	व्यावहारिक मराठी	ल.रा.नशिराबादकर फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
७.	व्यावहारिक मराठी विशेषांक	नवभारत –ऑगस्ट–सप्टेंबर १९८२ प्राज्ञ पाठशाळा, वाई
८.	मराठी शुध्दलेखन प्रदीप	मो.रा.वाळंबे (जुनी आवृत्ती) नितीन प्रकाशन, पुणे–३०
९.	मराठी शुध्दलेखन प्रदीप	मो.रा.वाळंबे, संपा. अरुण फडके नितीन प्रकाशन, पुणे–३०
१०.	शुध्दलेखन विवेक	डॉ. द.न.गोखले सोहम प्रकाशन, पुणे–३०
११.	मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये (पुस्तक क्र. १ ते ८)	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
१२.	प्रसार माध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
१३.	संपादन : स्वरूप व कौशल्ये (MCJ-305)	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
१४.	प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास	गीता भागवत राज्य मराठी विकास संस्था, प्रशासन, मुंबई
१५.	मुद्रित शोधन	य.ए.धायगुडे दि.पूना प्रेस ओनर्स असोसिएशन
१६.	शोधविज्ञान कोश	डॉ. दु.का.संत पुणे विद्यार्थी गृह, पुणे–३०
१७.	भाषांतर मीमांसा	संपा.डॉ.कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण

१८.	भाषा : स्वरूप, सामर्थ्य व सौंदर्य	डॉ. वा. के. लेले राजहंस प्रकाशन, पुणे—३०
१९.	अनुवाद : स्वरूप और विवेचन	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
२०.	साहित्य संवाद	प्रा.वि.शं. चौघुले प्रतिमा प्रकाशन, पुणे—३०
२१.	संवाद शास्त्र	श्रीपाद जोशी संभव प्रकाशन, नागपूर
२२.	माध्यम चित्रवाणी	आकाशानंद ग्रंथकार प्रकाशन, मुंबई
२३.	विवेकमंडल	श्री.म.माटे व्हीनस प्रकाशन, पुणे—२
२४.	महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका(साहित्यसंस्था विशेषांक)	एप्रिल—मे—जून १९८६,अंक २३७
२५.	म.सा.पत्रिका	(शताब्दी महोत्सव १९०६—२००६) एप्रिल—सप्टेंबर२००६:अंक ३१७, ३१८
२६.	म.सा.पत्रिका	एप्रिल—मे—जून २००५ :अंक ३१३
२७.	वृत्तपत्र चित्रवाणी	डॉ.सुधाकर पवार महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर
२८.	माहितीमय समाजाचे समाजशास्त्र	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
२९.	व्यक्तिमत्त्व विकास	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
३०.	साहित्याची भूमी	श्री.पु.भागवत ग्रंथाली प्रकाशन,दादर,मुंबई— २८
३१.	भाषा : अंत:सूत्र आणि व्यवहार	संपा.मु.ग.पानसे
३२.	भाषांतर विद्या : स्वरूप आणि समस्या	डॉ. रमेश वरखेडे
३३.	आणि म्हणून	चंद्रकांत पाटील
३४.	भाषा: मातृभाषा आणि परभाषा	रा.सो. सराफ
३५.	चिंतन आणि चर्चा	श्री.ना. बनहट्टी
३६.	शासन व्यवहारात मराठी	भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन(समस्या, स्वरूप, प्रक्रिया)
३७.	महाराष्ट्र साहित्य परिषद	म.श्री.दीक्षित राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई
३८.	साहित्याची भाषा	डॉ. भालचंद्र नेमाडे
३९.	साहित्य संमेलनाचे महाभारत	डॉ. भीमराव कुलकर्णी सुपर्ण प्रकाशन, पुणे

४०.	शतकाची विचारशैली (खंड १,२,३)	डॉ.रमेश धोंगडे दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
४१.	संवाद	संपा. अरुण शेवते मुळा एज्युकेशन सोसायटी, सोनई
४२.	संमेलनस्मृती	संपा. डॉ.विश्वास गायकवाड, डॉ. बाळासाहेब गुंजाळ मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक
४३.	सामाजिक संशोधन पध्दती	डॉ. पु.ल. भांडारकर,विद्या बुक्स, औरंगाबाद.
४४.	समाजशास्त्रीय संशोधन : तत्त्वे आणि पध्दती	प्रा. रा.ना. घाटोळे मंगेश प्रकाशन, नागपूर—१०
४५.	संशोधन पध्दतीशास्त्र व तंत्रे	डॉ. प्रदीप आगलावे विद्या प्रकाशन, नागपूर
४६.	दलितांची नियतकालिके	हरिश्चंद्र निर्मळे सुगावा प्रकाशन, पुणे
४७.	सुगम मराठी व्याकरण लेखन	मो.रा.वाळंबे, नितीन प्रकाशन, पुणे
४८.	मराठी नियतकालिकांचा वाङ्मयीन अभ्यास (खंड १ ते ३)	संपा. डॉ. उषा मा. देशमुख स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४९.	मराठी लेखनकोश	अरुण फडके ढवळे प्रकाशन, मुंबई
५०.	शुध्द शब्दकोश	डॉ. स्नेहल तावरे
५१.	शुध्दलेखन नियमावली	डॉ. स्नेहल तावरे
५२.	व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी	डॉ. मनोहर रोकडे
५३.	व्यावहारिक मराठी भाषा	डॉ. शरदिनी मोहिते
५४.	व्यावहारिक मराठी	डॉ. प्रकाश परब

मराठी

एम. ए. भाग १
अभ्यास पत्रिका क्र. २
अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
(इ. स. १८१८ ते १९२०)

सत्र पहिले

घटक १

अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ. स. १८१८ ते १८७४)

१. इ. स. १८१८ ते १८७४ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय,सांस्कृतिक आणि वाड्.मयीन पार्श्वभूमी

२. ख्रिस्ती मिशनरी सरकारी पातळीवरील प्रयत्न, साहित्य निर्मिती मागील प्रेरणा आणि प्रवृत्ती

३. या कालखंडातील निबंध, कविता कथा, कांदबरी, नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र या वाड्.मय प्रकारंचा परिचय.

घटक २

अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ. स. १८७४ ते १९२०)

१) अ. स. १८७४ ते १९२० या कालखंडातील सामाजिक, राजकीस, सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन पार्श्वभूमी
२) या कालखंडातील निबंध, कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, चरित्र आत्मचरित्र या वाङ्मय प्रकारांचा परिचय.
३) साहित्य समीक्षा, कोश वाड्.मय, व्याकरण इत्यादींचा परिचय.

सत्र दुसरे

घटक १

अर्वाचीन मराठी वाड्.मयाचा इतिहास (इ.स.१९२० ते १९४५)

१) इ.स. १९२०ते १९४५ या कालखंडाची सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन पार्श्वभूमी.

२) या कालखंडातील निबंध,कविता,कथा,कादंबरी,नाटक,चरित्र आत्मचरित्र आणि ललितगद्य इत्यादी वाङ्मय प्रकारांचा परिचय.

३) स्वातंत्र्याची चळवळ आणि विविध वादांचा वाङ्मयावरील प्रभाव
(गांधीवाद,समाजवाद,मार्क्सवाद,कसा — जीवनवाद इ.)

घटक २

अर्वाचीन मराठी वाड्.मयाचा इतिहास (इ.स.१९४५ ते १९६०)

१) इ.स. १९४५ ते १९६० या कालखंडाची सामाजिक, राजकीय,सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन पार्श्वभूमी.
२) या कालखंडातील कविता,कथा,कादंबरी,नाटक,चरित्र —आत्मचरित्र ललितगद्य इत्यादी वाङ्मय प्रकारांचा परिचय.
३) साहित्य — समीक्षेचे स्वरूप, प्रमुख समीक्षक आणि त्यांची कामगिरी बा.सी.मर्ढेकर,रा.भा.पाटणकर, शरदचंद्र मुक्तिबोध, दि.के. बेडेकर

संदर्भ

१ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड ४,५,६, म.सा.प. पुणे.

२ अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठीका— गं. बा. सरदार

३ महाराष्ट्र जीवन (खंड १,२) – गं. बा. सरदार

४ साहित्य समाज आणि संस्कृती— दिंगबर पाध्ये

५ मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास — प्र. न. जोशी

७ महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास — शं. दा. पेंडसे

८ मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार — द. वा. पोतदार

९ मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी— गो. म. कुलकर्णी

१० मराठी कादंबरी पहिले शतक — कुसुमावती देशपांडे

११ मराठी कथा उद्‌गम आणि विकास — इंदुमती देशपांडे

१२ धार आणि काठ — नरहर कुरूंदकर

१३ मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप — गो. मा. पवार

१४ मराठी कविता: १९४५ ते १९६० — रा. श्री. जोग

१५ मराठी कादंबरीचा इतिहास — चंद्रकांत बांदिवडेकर

१६ अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी — सदा कऱ्हाडे

१७ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १,२ डॉ.अ.ना.देशपांडे

१८ प्रदक्षिणा (खंड १,२) कॉन्टिनेन्टल , पुणे

१९ मराठी कादंबरी— प्रेरणा व स्वरूप कुसुमावती देशपांडे

२० कादंबरी आणि मराठी कादंबरी उषा हस्तक

२१ मराठी प्रादेशिक कादंबरी डॉ.मदन कुलकर्णी

२२ कादंबरी ल.ग.जोग

२३ मराठी कादंबरी चंद्रकांत बांदिवडेकर

२४ खडक आणि पाणी गंगाधर गाडगीळ

अभ्यासपत्रिका क्र.३ : भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक व सामाजिक

सत्र १ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

१. <u>भाषा : स्वरूप, कार्य आणि अभ्यासपध्दती</u>

२. <u>तलनात्मक विचार : संकल्पना स्पष्टीकरण</u>

भाषा आणि भाषण

उच्चारण आणि लेखन

व्यावहारिक भाषा आणि साहित्याची भाषा

३. <u>भाषाभ्यासाच्या विविध कक्षा : तात्त्विक आणि उपयोजित</u>

भाषाविज्ञान आणि मानसशास्त्र: मनोभाषाविज्ञान

भाषाविज्ञान आणि समाजशास्त्र : समाजभाषाविज्ञान

भाषाविज्ञान आणि मानववंशशास्त्र

भाषाविज्ञान आणि कोशविज्ञान

भाषाविज्ञान आणि बोलीभूगोल

४. <u>स्वन, स्वनिम—स्वनांतर : संकल्पना आणि परस्परसंबंध</u>

स्वनिम विश्लेषणाची तंत्रे/तत्त्वे

खंडयुक्त स्वनिम, खंडिताधिष्ठीत स्वनिम

व्यवच्छेदक विनियोग	आघात
पूरक विनियोग	सुरावली
मुक्त परिवर्तन	सीमासंधी इ.

५. <u>रूपिका, रूपिम—रूपिकांतर:संकल्पना आणि परस्परसंबंध</u>

रूपिम विश्लेषणाची तंत्रे /तत्त्वे

रूपिमांचे प्रकार

रूपांची घटना

६. <u>वाक्यविन्यास : संकल्पना : वाक्य</u>

वाक्यविश्लेषण : रूपबंध आणि वाक्य परस्परसंबंध

प्रथमोपस्थित संघटक पध्दती

७. <u>अर्थविन्यास : संकल्पना : अर्थ</u>

अर्थस्वरूप, अर्थक्षेत्र, घटक विश्लेषण

अर्थप्रकार : निर्देशनपर अर्थ

सांकल्पनिक अर्थ

गुणव्यंजक अर्थ

भावपर अर्थ

शैलीगत अर्थ

अनेकार्थता, समानार्थता वगैरे

द्वितीय सत्र : सामाजिक भाषाविज्ञान

१. सामाजिक भाषाविज्ञान : स्वरूप व व्याप्ती
२. भाषा, बोली आणि समाज
३. भाषा आणि आर्थिक वर्गव्यवस्था
४. भाषा आणि विविध व्यवसाय क्षेत्रे / विविध क्षेत्रीय वापर
५. भाषा आणि लिंगभेदानुसारी विशिष्ट वापर, स्त्री—पुरुष बालभाषा (Body-talk)
६. भाषा आणि सांस्कृतिक व्यवस्था
७. भाषा, सामाजिक परंपरा, विविध सामाजिक संस्था
८. प्रमाण भाषा आणि परभाषा संपर्क

पिजिन (Pidgin) आणि (Creol) भाषांच्या निर्मितीच्या संदर्भात मांडले.

९. समाजांतर्गत नवव्यवस्थांचा उदय आणि त्यांच्या अविष्कार पध्दती

औद्योगिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक वगैरे लघुक्षेत्रे किंवा पोटसमूह आणि विशिष्ट भाषा यांची निरीक्षणे

संदर्भग्रंथ

१.	ध्वनिविचार	डॉ. ना.गो. कालेलकर
२.	भाषा: इतिहास आणि भूगोल	डॉ. ना.गो. कालेलकर
३.	भाषा आणि संस्कृती	डॉ. ना.गो. कालेलकर
४.	भाषा आणि भाषाशास्त्र	डॉ.श्री.न.गजेंद्रगडकर
५.	मराठीचा भाषिक अभ्यास	संपा. डॉ. मु.श्री.कानडे
६.	भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक	संपा. मालशे, डॉ. इनामदार, डॉ.सोमण
७.	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान :स्वरूप आणि पध्दती	संपा.डॉ.काळे, डॉ.सोमण

८.	मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप	डॉ.सुहासिनी लददू
९.	अर्वाचीन मराठी	डॉ.रमेश धोंगडे
१०.	अभिनव भाषाविज्ञान	डॉ.गं.ना.जोगळेकर
११.	भाषाविज्ञान परिचय	डॉ.मालशे,डॉ.पुंडे,डॉ.सोमण
१२.	मराठी भाषाव्यवस्था आणि अध्यापन	डॉ.चंद्रकांत इंदापूरकर
१३.	समाजभाषाविज्ञान :प्रमुख संकल्पना	र.ना.वरखेडे
१४.	सामाजिक भाषाविज्ञान:एक नवे अभ्यासक्षेत्र	मराठी संशोधनपत्रिका,मार्च१९७८
१५.	सामाजिक भाषाविज्ञान	डॉ.प्रभाकरजोशी,प्रा.चारूता गोखले
१६.	वैखरी:भाषा आणि भाषाव्यवहार	डॉ. अशोक रा.केळकर
१७.	मध्यमा	डॉ.अशोक रा. केळकर
१८.	आधुनिक भाषाविज्ञान:सिध्दांतन, उपयोजन	डॉ. रवींद्र मालशे
१९.	आत्मलक्षी समीक्षा	डॉ. रमेश धोंगडे
२०.	दलितांची आत्मचरित्रे	डॉ.रमेश धोंगडे
२१.	Socioliogustics : An introduction	Petor Trudgill
२२.	Course On Gen.linguistics	F.Dept. Sussure
२३.	Sociolinguistics Patterns	William Labov
२४.	Language in Sociocultural Change	J.A.Fishman
२५.	Sociolinguistics : Selected Reddings	Edited By J.B.Pride & J.Homes
२६.	Languageand Social Context	Edited By P.Ganglioli
२७.	Pidgin & Creol Language	B.A.Hoil
२८.	Pidginication & Cradlization of Language	Edited By D.Hyrnes
२९.	Language in Society	Jearn Maimstrom
३०.	Sociolinguiistics	R.A.Hudson
३१.	मराठी भाषेचा आर्थिक संसार	डॉ. अशोक रा.केळकर
३२.	ऐतिहासिक भाषाशास्त्र	डॉ. र.रा.गोसावी
३३.	सुबोध भाषाशास्त्र	डॉ. प्र.न.जोशी
३४.	सुलभ भाषाविज्ञान	डॉ. दत्तात्रय पुंडे
३५.	यादवकालीन मराठी भाषा	डॉ. शं.गो.तुळपुळे
३६.	सुलभ मराठी व्याकरण	मो.रा.वाळिंबे
३७.	आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी व सामान्य)	डॉ.कल्याण काळे, डॉ.सोमण
३८.	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान	डॉ. महेंद्र कदम
३९	सामाजिक भाषाविज्ञान	संपा. डॉ. जयश्री पाटणकर

अभ्यासपत्रिका क्र.४ : ऐच्छिक विषय

ग्रामीण साहित्य आणि दलित साहित्य

प्रथम सत्र : ग्रामीण साहित्य

उद्‌देश :

१. स्वातंत्रप्राप्तीनंतरच्या कालखंडात ग्रामीण साहित्याच्या निर्मितीची कारणपरंपरा समजावून घेणे.

२. ग्रामीण साहित्याचे स्वरूप व कार्य यांची चिकित्सा करणे.

३. ग्रामीण सहित्यातील विविध वाङ्मयप्रकारांचा विकास कसा होत गेला याचे मूल्यमापन करणे.

४. ग्रामीण साहित्याने दिलेले योगदान, त्याच्या विकासाची गावी दिशा यांची मीमांसा करणे.

घटक विश्लेषण

१. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरचे मराठी वाङ्मयस्वरूप, ग्रामीण साहित्यात प्रवाह निर्माण होण्याची कारणपरंपरा, सामाजिक आणि वाङ्मयीन, कृषी, औद्योगिक अवस्थांतर, आधुनिकता, शैक्षणिक विकास, जाणीवजागृती इ.

२. गावगाडयाची जडणघडण :कालची व आजची जात, कुटुंब व आर्थिक–सामाजिक संबंध, ग्रामीण साहित्याचे वेगळेपण, रचनात्मक की वृत्तात्मक ृग्रामीण या संज्ञेची चर्चा ग्रामीण साहित्यातून घडणरे सामाजिक, सांस्कृतिक दर्शन, ग्रामीण साहित्याचे देशीपण.

३. ग्रामीण साहित्य आणि सामाजिक, सांस्कृतिक, चळवळ, वर्गीय जाणिवा आणि कलात्मकता, नव्या अभिरूचीची जडणघडण, प्रमाणभाषा, ग्रंथभाषा व ग्रामीण बोली, निवेदनातील कार्य साहित्य आणि सामाजिक बांधिलकी, बदलती खेडी व साहित्य.

४. ग्रामीण साहित्यातील कथा, कादंबरी, कविता, ललित, गद्य, नाटक इ. वाङ्मयप्रकारांची वाटचाल (स्वातंत्र्यपूर्व कालखंड १९८७ ते १९६० व १९६० नंतरचा) विविध वाङ्मयप्रकारांच्या विकासाच्या स्थितिगतीची मीमांसा.

५. ग्रामीण साहित्याने वाङ्मय क्षेत्रास दिलेले योगदान, भाषेची वेगळी जाणीव, आशयदृष्टया वर्तमान वास्तवविषयी जागरूक राहण्याची जाणीव, प्रातिनिधिक साहित्याची जाणीव, साहित्याच्या आकलनासंबंधी व आस्वादासंबंधी अपेक्षा व वस्तुस्थिती.

संदर्भग्रंथ :

१.	ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या	डॉ. आनंद यादव
२.	ग्रामीणता: साहित्य आणि वास्तव	डॉ. आनंद यादव
३.	मराठी साहित्य: समाज आणि संस्कृती	डॉ. आनंद यादव
४.	ग्रामीण साहित्य :एक चिंतन	डॉ. द.ता. भोसले
५.	ग्रामीण कथा	डॉ.वासुदेव मुलाटे
६.	ग्रामीण साहित्य प्रेरणा आणि प्रयोजन	श्रीराम गुंदेकर
७.	ग्रामीण साहित्य	रा.रं.बोराडे
८.	मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता	भास्कर शेळके
९.	ग्रामसंस्कृती	डॉ.आनंद यादव
१०.	ग्रामीण कादंबरी	डॉ. रवींद्र ठाकूर

द्वितीय सत्र :

दलित साहित्य

उद्‌देश :

१. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या कालखंडात दलित साहित्याच्या निर्मितीची कारणे, परंपरा आणि या साहित्याने दिलेल्या आव्हानांचा अभ्यास करणे.

२. दलित साहित्यातून व्यक्त होणा—या वेदनांचे व विद्रोहाचे स्वरूप जाणून घेणे.

३. दलित साहित्याने उत्पन्न केलेल्या विविध वाङ्मय प्रकारांचा विकास कसा होत गेला आहे त्याचे मूल्यमापन करणे.

घटक विश्लेषण :

१. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरचे मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप आणि दलित साहित्याच्या निर्मितीमागील प्रेरणा जागतिक—सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन जातिव्यवस्थेमुळे, आर्थिक व्यवस्थेमुळे झालेले शोषण डॉ. आंबेडकरांचे तत्त्वज्ञान व त्यांच्या चळवळी तसेच बुध्द, म.फुले, कार्ल मार्क्स यांच्या विचारधारेचा असलेला संबंध, मानवी मूल्यांचे भान,विज्ञाननिष्ठ, आधुनिकता, दलित साहित्याचे वेगळेपण : रूपकात्मक, देशीपण

२. दलित साहित्य आणि पुनरूत्थानाच्या चळवळी, नकार, विद्रोह आणि साहित्य, वर्गीय जाणिवा, प्रमाणभाषा, ग्रंथभाषा आणि बोली, दलित साहित्य व सामाजिक बांधिलकी, वेगळेपण, सौंदर्यशास्त्र, हवे काय? दलित साहित्यातील बदल, तोचतोपणा आक्रोश, एकसुरीपणा साहित्यच नव्हे.

३. दलित साहित्यातील कविता, आत्मचरित्रे, कथा, नाटक, कादंबरी, आंबेडकरी, शहिरी वाङ्मय इ. वाङ्मयप्रकारांची वाटचाल (१९४५ ते १९६०, १९६० नंतर) दलित साहित्य समीक्षा स्थूल स्वरूप.

४. दलित साहित्याने केलेले योगदान : (साहित्यविषयक, समीक्षाविषयक, दलित चळवळीविषयक) दलित साहित्य आणि विज्ञाननिष्ठा, दलित साहित्याचा आस्वाद व आकलन

संदर्भग्रंथ :

१. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह — डॉ.भालचंद्र फडके
२. दलित साहित्य : सिध्दांत आणि स्वरूप — यशवंत मनोहर
३. दलित साहित्यातील स्पंदने — गो.म.कुलकर्णी
४. दलित साहित्य : एक चिंतन — अर्जुन डांगळे
५. दलित साहित्य : एक क्रांती विज्ञान — बाबुराव बागुल
६. दलित साहित्य : स्वाद आणि शोध — यशवंत मनोहर
७. दलित साहित्य — वामन निंबाळकर
८. दलित साहित्य : दिशा आणि दिशांतर — दत्ता भगत
९. दलित साहित्य : विचार आणि वैभव — डॉ.अनिल गजभिये
१०. दलित नाटक, प्रेरणा आणि विकास — प्रा.शैलेश त्रिभुवन
११. दलित चळवळ आणि साहित्य — डॉ.कृष्णा किरवले
१२. दलित साहित्याचे निराळेपण — डॉ. प्रभाकर मांडे
१३. अण्णा भाऊ साठे — विलास गिते (प्रा.बजरंग कोरडे)
१४. दलित कविता — डॉ.म.सु.पाटील
१५. दलित आत्मकथने — डॉ.वासुदेव मुलाटे
१६. दलित रंगभूमी — डॉ.भालचंद्र फडके
१७. निळी पहाट — प्रा. रा.ग. जाधव
१८. दलित वाङ्मयः प्रेरणा व प्रवृत्ती — डॉ.शंकरराव खरात
१९. दलित साहित्य : एक अभ्यास — अर्जुन डांगळे
२०. विद्रोहाचे पाणी पेटले आहे. — डॉ.गंगाधर पानतावणे
२१. मूल्यवेध — डॉ.गंगाधर पानतावणे
२२. दलितांचे विद्रोही वाङ्मय — म.ना.वानखेडे
२३. दलित साहित्य : एक आकलन — प्रा.बाळकृष्ण कवठेकर
२४. गांधी आणि आंबेडकर — प्रा. गं.बा.सरदार
२५. दलित साहित्य : प्रवाह आणि प्रतिक्रिया — गो.म.कुलकर्णी
२६. मार्क्सवाद व दलित साहित्य — प्रा.वि.स.जोग
२७. दलित स्त्रियांची आत्मकथने : स्वरूप आणि चिकित्सा — डॉ.मनोहर जाधव
२८. दलित रंगभूमी आणि नाट्यचळवळ — डॉ. मधुकर मोकाशी

अभ्यासपत्रिका क्र.४ : ऐच्छिक विषय

किंवा २. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (प्रारंभ ते १९६०)
प्रथम सत्र

उद्‌देश :

१. साहित्याभ्यासाच्या संदर्भात साहित्य आणि संस्कृती यांच्यातील अनुबंधाचा शोध घेणे.
२. संस्कृतीची विविध अंगे आणि साहित्यनिर्मितीच्या प्रेरणा, साहित्यातील प्रवाह प्रवृत्ती यांचा परस्परसंबंध जाणून घेणे.
३. मराठी साहित्य व महाराष्ट्र संस्कृती व साहित्य यातील अनुबंध
४. महाराष्ट्रातील धर्मपंथ व मराठी साहित्य (नाथ, महानुभाव, वारकरी, दत्त, समर्थ संप्रदाय) परस्परसंबंध.
५. महाराष्ट्रातील राजवटी आणि मराठी साहित्यनिर्मिती (यादवकालीन, बहामनीकालीन, शिवकालीन, पेशवेकालीन) परस्परसंबंध
६. साहित्यप्रसाराची मध्ययुगीन माध्यमे, पुराण, प्रवचन, कीर्तन, भारूड, तमाशा, लावणी, रंगभूमी इ.
७. लोकसाहित्याचा मध्ययुगीन मराठी साहित्यावरील प्रभाव.

द्वितीय सत्र : इ.स. १८१८ ते १९६०

१. इंग्रजी सत्तेचा उदय, महाराष्ट्रीय जीवनातील स्थित्यंतरे आणि तत्कालीन मराठी साहित्य यांचा परस्परसंबंध
२. धर्म व समाजसुधारण विषयक चळवळी आणि मराठी साहित्य यांचा परस्परसंबंध
३. अर्वाचीन मराठी साहित्याचे पाश्चात्य व भारतीय आधार : साहित्यप्रकार, साहित्यकृती इ.
४. राजकीय विचारसरणी, स्वातंत्र्यविषयक चळवळी आणि मराठी साहित्य यांचा परस्परसंबंध
५. मराठी साहित्य प्रचाराची अर्वाचीन माध्यमे
६. मराठी संस्कृती, मराठी साहित्य आणि समाजाची अभिरुची

संदर्भग्रंथ :

१.	साहित्य व संस्कृती	दु.का.संत
२.	संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती	गं.बा.सरदार
३.	मराठी संतमंडळाचे ऐतिहासिक कार्य	बा.र.सुंठनकर
४.	महाराष्ट्रीयांचे काव्यपरीक्षण	श्री.व्यं.केतकर
५.	मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन	रा.श्री.जोग
६.	महाराष्ट्र जीवन, खंड १ व २	संपा. गं.बा.सरदार

७. महाराष्ट्राच्या सामाजिक जीवनातील स्थित्यंतरे भ.श्री.पंडित

८. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी डॉ.स.दा.कऱ्हाडे
९. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाटयसृष्टी श्री.श्रीधर शनवारे
१०. भारतीय प्रबोधन संपा.मे.पु.रेगे
(भा.शं.भणगे गौरवग्रंथ)
११. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ ते ६ (म.सा.परिषद,पुणे प्रकाशन)
१२. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी डॉ.गं.ना.जोगळेकर
व प्रा.गो.म.कुलकर्णी यांचे
लेख (म.सा.परिषद, पुणे प्रकाशन)
१३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ व २ ल.रा.पांगारकर
(आवृत्ती २) १९७२च्या ग्रंथाची प्रस्तावना : डॉ. रा.शं.वाळिंबे
१४. १९ व्या शतकातील महाराष्ट्राची सामाजिक पुर्नघटना डॉ. रा.शं वाळिंबे
१५. वाटा आणि वळणे प्रा. गो.म.कुलकर्णी
१६. युरोपियनांचा मराठीचा अभ्यास व सेवा डॉ. श्री.म. पिंगे
१७. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास भाग डॉ. अ.ना.देशपांडे
१८. यादवकालीन महाराष्ट्र डॉ. मु.ग.पानसे
१९. पेशवेकालीन महाराष्ट्र (भाग १ व २) बा.कृ.भावे
२०. महाराष्ट्र संस्कृती डॉ. पु.ग.सहस्त्रबुध्दे
२१. महाराष्ट्र संस्कृती : घडण व विकास प्रा. ह. श्री. शेणोलीकर
२२. पाच भक्ती संप्रदाय डॉ. र.रा. गोसावी
२३. अर्वाचीन मराठी गद्याची उत्क्रांती डॉ.कृ.भि.कुलकर्णी
२४. वि.कृ.चिपळूणकर : काल आणि कर्तृत्व ग.त्र्यं.माडखोलकर
२५. मराठी ग्रंथनिर्मितीची वाटचाल शं.गो.तुळपुळे
२६. संशोधनाची क्षितिजे संपा. भा.ल.भोळे
२७. ज्ञानेश्वरांचे श्रोतृसंवाद डॉ.द.भि.कुलकर्णी
२८. संशोधन शलाका डॉ.सुरेश म.डोळके
२९. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना डॉ. द.दि.पुंडे
३०. मराठी लोकांची संस्कृती इरावती कर्वे
३१. महाराष्ट्र संस्कृती इरावती कर्वे
३२. मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास प्राचीन आणि अर्वाचीन खंड— डॉ. प्र. न. जोशी

अभ्यासपत्रिका क्र. ४ : ऐच्छिक विषय

किंवा ३. तौलिनिक साहित्याभ्यास व भाषांत रमीमांसा

उद्‌दिष्ट :

मराठी साहित्याचा अभ्यास करणाऱ्या विद्यार्थ्यास इतर भारतीय भाषांमधील आणि जागतिक भाषांमधील साहित्याची ओळख व्हावी, त्यातून त्याचा दृष्टिकोन अधिक विशाल व्हावा यासाठी या अभ्यासपत्रिकेची रचना करण्यात आली आहे. तसेच आधुनिक काळात भाषांतरांना /भाषांतरीत साहित्याला महत्त्व प्राप्त होईल हे लक्षात घेवून भाषांतर मीमांसेचाही अभ्यास होणे गरजेचे आहे.

प्रथम सत्र :

१. तौलनिक साहित्याभ्यासाचे स्वरूप
२. वाङ्मयीन प्रभावाची संकल्पना (Literacy Influence)
३. राष्ट्रीय साहित्याची संकल्पना
४. विश्व साहित्याची संकल्पना

द्वितीय सत्र :

१. भाषांतर म्हणजे काय? भाषांतराचे प्रकार व कार्य
   भाषांतर, अनुवाद, रूपांतर
२. अभिजात साहित्याच्या भाषंतराच्या समस्या
३. वेगवेगळया वाङ्मयप्रकारांचे भाषांतर

अभ्यासार्थ साहित्यकृती :

मराठीतील २ व अनुवादित २ अशा साहित्यकृती घेवून तौलनिक साहित्याभ्यास व्हावा.

जून २००८ पासून पुढील चार वर्षासाठी अनुवादित अशा साहित्यकृतींचा अभ्यास करावयाचा आहे.

प्रथम सत्र :

१.	काझी सलीम यांच्या कविता	अनुवाद प्रदीप देशपांडे
२.	मर्ढेकरांच्या कविता	बा.सी.मर्ढेकर

द्वितीय सत्र :

१.	हवेली	डॉ. सरला बार्नबस अनुवाद, प्रा. मिसाळ एन.बी
२.	तुंबाडचे खोत	श्री.ना.पेंडसे

संदर्भग्रंथ :

१.	तौलनिक साहित्याभ्यास:तत्त्वे आणि दिशा	संपा. चंद्रशेखर जहागिरदार
२.	तौलनिक साहित्याभ्यास	वसंत बापट (मौज प्रकाशन)
३.	तुलनात्मक साहित्याभ्यास	आनंद पाटील (मेहता)

४.	Translation Studies	Susan Bassnatt-Mc Guire
५.	After Babel	George Stainer
६.	Stylistics of Literary Translation	Vilas Sarang
७.	भाषांतरमीमांसा	डॉ. कल्याण काळे, डॉ.अंजली सोमण
८.	भाषांतर	संपा. डॉ. रमेश वरखेडे

अभ्यासपत्रिका क्र.४ : ऐच्छिक विषय

किंवा ४. वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या

उद्दिष्टे :

१. विद्यार्थ्यांमध्ये वाङ्मयाचा इतिहास सापेक्ष अभ्यास करण्याची क्षमता निर्माण करणे.

२. वाङ्मयीन प्रेरणा आणि वाङ्मयाचा प्रवाह यांचे स्वरूप जाणून घेणे.

३. वाङ्मयातील परंपरा आणि नवता यांची तत्त्वे आणि सूत्रे निश्चित करण्यास शिकणे आणि त्यानुसार वाङ्मयकृतीचा, लेखकाचा, वाङ्मयप्रकाराचा विशिष्ट कालखंडाचा अभ्यास करण्याच्या रिती आत्मसात करणे.

४. वाङ्मयेतिहासविद्या (Literary Histonography) या नव्यानेच उदयास आलेल्या ज्ञानशाखेचा परिचय करून घेणे.

प्रथम सत्र :

१. <u>इतिहासाचे तत्त्वज्ञान : स्थूल ओळख</u>

इतिहासाची संकल्पना,विविध व्याख्या, स्वरूप, इतिहासलेखनासंबंधीच्या विविध उत्पत्ती, ऐतिहासिक स्थित्यंतराचे स्वरूप, इतिहास व वाङ्मयेतिहास यांतील अनुबंध, वाङ्मयेतिहास व अन्य प्रकारचे इतिहास यातील भेदरेषा

२. <u>वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना :</u>

वाङ्मयेतिहास म्हणजे काय? वाङ्मयेतिहासाची व्याख्या व स्वरूप

वाङ्मयेतिहास व संशोधन, वाङ्मयेतिहास व टीकाशास्त्र

वाङ्मयेतिहास : वाङ्मयाभ्यासाचे एक स्वतंत्र व अभ्यासक्षेत्र

३. <u>वाङ्मयेतिहासाच्या संकल्पनेचा उदय</u>

अ. पाश्चात्य संकल्पनाविचार —थॉमस वार्टन, एच.ए.तेन, कसमियॉ, आर. एस.क्रेन, हॅन्स रॉबर्ट जॉस इ.

आ. भारतातील संकल्पनाविचार :

१.वि.का.राजवाडे,श्री.व्यं. केतकर, दि.के.बेडेकर, गो.म.कुलकर्णी, डॉ.म.रा.जोशी, इ.

२. सुजित मुखर्जी,श्रीनिवास प्रधान,गणेश देवी,सिसिरकुमार दास इ.

४. <u>वाङ्मयेतिहासलेखनाचे प्रकार</u>

स्वरूपावरून पडणारे प्रकार :१.कालक्रमवाचक वाङ्मयेतिहास

२. अनुबंधवाचक वाङ्मयेतिहास

३. रूपलक्ष्यी किंवा सौंदर्यलक्ष्यी वाङ्मयेंतिहास

४. समग्रलक्षी वाङ्मयेतिहास

लेखनरीतीवरून पडणारे प्रकार : १. लेखकानुसार वाङ्मयेतिहास

२. वाङ्मयप्रकारानुसार वाङ्मयेतिहास

३. वृत्तिप्रवृत्तिनुसार वाङ्मयेंतिहास

वाङ्मयेतिहासकारासमोरील उद्दिष्टांनुसार पडणारे प्रकार :

१. बृहदवाङ्मयेतिहास

२.वाङ्मयेतिहास

३. वाङ्मयप्रकारलक्ष्यी वाङ्मयेतिहास

४. प्रदेशनिष्ठ किंवा भूगोलनिष्ठ वाङ्मयेतिहास

५. दृष्टिकोननिष्ठ वाङ्मयेतिहास

५. वाङ्मयेतिहास विचारातील काही नवसंकल्पना :

वाङ्मयेतिहासाची सामग्री, वाङ्मयाचा भूगोल, वाङ्मयीन घटना, वातावरण, वाङ्मयीन परंपरा, वाङ्मयेतिहासलेखनाची ध्येये व उद्दिष्टे, वाङ्मयेतिहासलेखन—स्वभाषकांसाठी व परभाषकांसाठी, वाङ्मयेतिहास याचे पुर्नलेखन, कालपट, वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी. वाङ्मयेतिहासाकरीता वाचनपाठ

द्वितीय सत्र :

१. <u>बहुभाषिक राष्ट्रातील</u> वाङ्मयेतिहासाची स्वरूप

भारतीय वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना

मराठी वाङ्मयाचा भारतक्षेत्रीय अभ्यास व इतिहास

२. <u>वाङ्मयेतिहास लेखनातील समस्या व अडचणी</u>

अ) तात्त्विक व तांत्रिक

आ) मराठी वाङ्मयेतिहास विषयक :

१. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयेतिहास लेखनातील समस्या व अडचणी

२. आधुनिक मराठी वाङ्मयेतिहास लेखनातील समस्या व अडचणी

इ.महाराष्ट्राबाहेरील मध्ययुगीन /अर्वाचीन मराठी वाङ्मय व मराठी वाङ्मयेतिहास

३. <u>मराठी वाङ्मयेतिहास लेखनाचा इतिहास</u>

१. वि.ल.भावे ते म.सा.परिषद प्रकल्प : धावता समालोचनात्मक आलेख

२. मराठी वाङ्मयाचे इंग्रजी, हिंदी व अन्य भाषांमधील वाङ्मयेतिहास लेखन (स्थूलमीमांसा)

३. वाङ्मयेतिहासकारांचे कार्य (स्थूल मूल्यमापन)

वि.ल.भावे, मा.गो. रानडे, ना.भ.पावगी, स.रं. दंडवते, वि.सी.सरवटे, वि.पां. नेने, ल.रा.पांगारकर, बाळकृष्ण अनंत भिडे, ह.श्री.शेणोलीकर, ल.रा.नसिराबादकर, श्री.म.पिंगे, चि.नी.जोशी, कृ.ग.कवचाळे, वि.पां.दांडेकर, अ.ना.देशपांडे, रा.श्री.जोग, प्र.न.जोशी, कुसुमावती देशपांडे, शं.गो.तुळपुळे, गो.म.कुलकर्णी, व.दि.कुलकर्णी, म.ना.अदवंत,गो.चिं.भाटे,मा.क.नाडकर्णी, श्री.ना.बनहट्टी, प्र.वा.बापट, ना.वा.गोडबोले, गं.ना.जोगळेकर, स.गं.मालशे, बा.गं.चव्हाण, मोती बुलासा.

४. <u>मराठीतील वाङ्मयेतिहास विचारांची वाटचाल</u>

१९४७ पर्यंतचा मराठी वाङ्मयेतिहास विचार

माटे—बेडेकर वाद (१९४७ ते १९५४)

माटे—बेडेकर मराठी वाङ्मयेतिहास विचार

संदर्भग्रंथ

अ) मराठी

१. इतिहासाचे तत्त्वज्ञान : सदाशिव आठवले : (प्राज्ञपाठशाळा, वाई) दु.आ.१९६८

२. वाङ्मयेतिहास : सद्यस्थिती आणि अपेक्षा : गो.म.कुलकर्णी व दत्तात्रय पुंडे (प्रतिमा, पुणे १९९४)

३. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना : संपा.दत्तात्रय पुंडे (प्रतिमा, पुणे १९९४)

४. साहित्यचिंतन : संपा. व.दि.कुलकर्णी (मुंबई विद्यापीठ प्रकाशन १९८३), (लेख क्र.१ ते ४)

५. मराठी वाङ्मयेतिहासाची प्रस्तावना : डॉ.रा.शं.वाळिंबे (विदर्भ मराठवाडा बुक कं.१९७३)

६. इतिहास म्हणजे काय? इ.एच.कार. (अनु.वि.गो.लेले, कॉन्टिनेन्टल, पुणे)

७. वाङ्मयेतिहास लेखन (स्वरूप व समस्या): डॉ. विद्यागौरी टिळक (प्रतिमा, पुणे)

८. मराठी वाङ्मयाची सद्य:स्थिती : पुंडे—टिळक (स्नेहवर्धन, पुणे)

आ) इंग्रजी :

१. Butterfield Herbert,Man of His Past.Cambridge University Press 1969

२. Carr E.H.What is History? Penguin Books(any available edition)

३. Cohen Ralph (Ed)New Directories in Literary History Routledge and Kagan Pual,London, 1974

४. Collingwood, The Idea of History,Oxford University Press

५. Eiton G.R.The Practice of History Fountana Press, London 1987

६. Tosh John, The Pursuit of History, Longman,London & New York 1984

७. Walsh W.H., An Introduction to Philosophy of History, Hutchinson & Comm London 1977

८. R.S. Crane, Critical & Historical Principles in Literary History, University of Chicago Press, Chicago 1967.

९. Devy G.H.Many Heros , orient Longman , Hyderabad 1997.

१०. Mukhargee Sujit, Some Positions on a Literary History of India, Cenbtral Institute of Indian Languages, Mysore 1981.

११. Mukhargee Sujit, Towards a Literary History of India, Indian Institute of Advanced Study, Simla 1975

१२. Parkins David (Ed) Therotical Issues in Literary History, Harwar University Press,Cambridge 1991.

१३. Parkins David, Is Literary History Possible : The Johns Hapkins University Press, Baltimore in London 1993.

अभ्यासपत्रिका क्र.४ : ऐच्छिक विषय

किंवा ५ अलंकार छंद आणि व्याकरण

उद्दिष्टे :

१. अलंकार, छंद आणि व्याकरण यांच्या तात्त्विक भूमिका समजावून घेणे

२. अलंकार , आणि छंद यांचे काव्यातील स्थान आणि व्याकरणाचे भाषेतील स्थान निश्चित करण्याची क्षमता निर्माण करणे.

३. अलंकार, छंद आणि व्याकरण याविषयीच्या मराठीतील विचारांची माहिती करून घेणे.

प्रथम सत्र : अलंकार आणि छंद

१. अलंकार आणि छंद यांच्या संकल्पनांचे स्वरूप आणि व्याख्या

२. त्यांच्या संबंधातील संस्कृतमधील पूर्वपीठीका

३. अलंकार आणि छंद यांचे काव्यरचनेतील कार्य

४. अलंकार, छंद आणि मुक्तछंद यांचे मराठीतील चिंतन

द्वितीय सत्र : व्याकरण

१. व्याकरण म्हणजे काय? व्याप्ती व मर्यादा

२. व्याकरण आणि भाषा परस्परसंबंध

३. व्याकरणाचे प्रकार— आदेशात्मक, वर्णनात्मक, तुलनात्मक आणि ऐतिहासिक

४. मराठीतील वर्ण, शब्द आणि वाक्यविचार— व्याकरणविषयक मराठीतील चिंतन

संदर्भग्रंथ :

१.	अलंकारप्रदीप	डॉ. ग.त्र्यं.देशपांडे, पु.गो.निजसुरे
२.	काव्यविभ्रम	प्रा. रा.श्री.जोग
३.	अलंकारमंजुषा	बाळुताई खरे
४.	काव्याची भूषणे	म.वा.धोंड
५.	नवे अलंकार	रा.अ.काळेले
६.	भारतीय साहित्यशास्त्र	डॉ. ग.त्र्यं.देशपांडे
७.	भारतीय काव्यशास्त्राची उत्क्रांती	डॉ.वा.के.लेले
८.	काव्यप्रकाश	संपा.—कृ.श्री.अर्जुनवाडकर, अरविंद मंगरूळकर
९.	Sanakrit Poetics	सुशीलकुमार डे
१०.	काव्यालोचन	द.के. केळकर
११.	पद्यप्रकाश	मा.त्रिं.पटवर्धन
१२.	छंदोरचना	मा.त्रिं.पटवर्धन
१३.	मराठी छंदोरचनेचा विकास	ना.ग.जोशी
१४.	तुलनात्मक छंदोरचना	ना.ग.जोशी
१५.	पद्यमीमांसा	वि.ज.सहस्त्रबुध्दे
१६.	मराठी छंद	वि.ना.राजवाडे
१७.	विचारसमीक्षा	वि.ना.राजवाडे
१८.	अनिलांची कविता: स्वरूप आणि आविष्कार	— डॉ.पंडितराव पवार
१९.	शास्त्रीय मराठी व्याकरण	मो.के.दामले
२०.	मराठी व्याकरणतील निबंध	कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
२१.	मराठी व्याकरणची मूलतत्त्वे	ग.ह.केळकर
२२.	आधुनिक मराठी कवितेचे उच्चस्तर व्याकरण	म.पां.सबनीस
२३.	मराठी व्याकरणचा पुर्नविचार	अरविंद मंगरूळकर
२४.	मराठीचे अंतरंग	गो.कृ.मोडक
२५.	महाराष्ट्र प्रयोगचंद्रिका	संपा.कृ.श्री.अर्जुनवाडकर
२६.	मराठी व्याकरण : काही समस्या	डॉ. प्र.ना.दीक्षित
२७.	मराठी व्याकरणाचे व्याकरण	कृ.पां.कुलकर्णी,ग.मो.पाटील

२८.	मराठीचे व्याकरण	डॉ.लीला गोंविलकर
२९.	मराठीचे व्याकरण : वाद आणि प्रवाह	कृ.श्री.अर्जुनवाडकर
३०.	मराठी व्याकरणाची कुलकथा	अ.का.प्रियोळकर
३१.	मराठी व्याकरणकार आणि व्याकरण	मो.स.मोने
३२.	मराठी भाषेची घटना	रा.भि.जोशी
३३.	मराठी प्रमाणभाषेचे स्वरूप	सुहासिनी लददू
३४.	मराठी व्याकरण विवेक	मा.ना.आचार्य
३५.	मराठी छंदोरचना (लयदृष्टया पुर्नविचार)	ना.ग.जोशी
३६.	अभिनव मराठी व्याकरण	डॉ. प्र. न. जोशी
३७.	मराठीचे मूळ व्याकरण	वसंत उत्पात